

Klima- og miljødepartementet
postmottak@kld.dep.no

19. januar 2024

Innspill til stortingsmeldingene om klima og natur – sak 23/5569

Vi viser til invitasjoner til regionale innspillmøter om de nye stortingsmeldingene om klima og natur og takker for muligheten til å komme med innspill. Natur- og klimakrisene løses ikke uavhengig av hverandre, og DNT er glade for at meldingene utarbeides i sammenheng.

Vi må bruke ressursene og arealene våre mer effektivt, redusere forbruket vårt og i tillegg fase ut fossil energi dersom vi skal nå målene. For å lykkes mener DNT det må settes målsetninger og tiltak innenfor alle samfunnssektorer. Vi må bygge mindre, vi må utbedre og fornye bebyggelse og infrastruktur framfor å bygge nytt, og vi må være langt mer restriktive til hvor vi tillater nye naturinngrep. Ikke minst er det avgjørende at naturen gis et sterkere rettsvern enn i dag, og at vi gjennom planvask og arealregnskap blir arealnøytrale.

Under følger våre konkrete innspill til et utvalg av spørsmålene som departementet stiller.

1. Når vi i 2050 har nådd natur- og klimamål, hva er de tre viktigste grepene som ble gjort i dag for å komme dit?

- Naturens rettsvern er vesentlig styrket og har bidratt til varig vern av 30 prosent norsk natur på land, i ferskvann og til havs.
- Vi har blitt arealnøytrale. Vi bygger ikke ned natur, uten å istandsette natur et annet sted. Vi har bevilget tilstrekkelig med midler og innført en naturavgift som har gjort det mulig å nå målet om å restaurere 30 prosent av allerede ødelagt natur.
- Olje og gass er faset ut etter en fastsatt plan, tiltak for energisparing og nøkternt energiforbruk er gjennomført og fornybar energi er bygd ut på naturens premisser.

2. Hvilke viktige rammer og hensyn må de to meldingene ha med seg fra ditt ståsted?

- Det er ikke mulig å nå målene uten at vi reduserer forbruket, setter naturen i sentrum i arealforvaltningen og prioriterer hensynet til natur innenfor alle samfunnssektorer, jf. naturavtalens mål 1, 14 og 16.
- Løsningene på klima- og naturkrisen må sees i sammenheng og kan ikke løses hver for seg.

3. Arealbruksendringer er en stor utfordring både for natur og klima. Hva bør meldingene legge frem for å sikre at arealbruken fremover bidrar til at vi når natur- og klimamålene?

For å stanse nedbygging av natur trengs et paradigmeskifte i arealforvaltningen. Vi må bygge mindre og mer arealeffektivt, vi må utbedre og fornye framfor å bygge nytt, og vi må være langt mer restriktive til hvor vi tillater nye naturinngrep.

Konkrete tiltak som bør legges fram i meldingen er derfor:

- **Tiltak for å styrke naturens rettsvern gjennom lov, forskrift og statlige planretningslinjer:** Viktig lovverk som regulerer arealbruk må revideres, slik som plan- og bygningsloven, naturmangfoldloven og viktige sektorlover knyttet til energi, skogbruk og jordbruk. Samtidig bør det vedtas nye statlige planretningslinjer for fjellområdene.
- **Fastsetting av langsiktige utbyggingsgrenser i kommunale og regionale arealplaner.**
- **Det må vedtas mer forpliktene nasjonale restriksjoner mot inngrep i verdifulle naturområder;** slik som verneområder, store sammenhengende områder med urørt preg, INON-områder, viktige friluftslivsområder, truede og nasjonalt verdifulle naturtyper og utvalgte kulturlandskap, leveområder eller trekkområder for ansvarsarter og truede eller prioriterte arter, karbonrik natur som myr mm.
- **Prioritering:** Areal er en begrenset ressurs, og vi har allerede forsynt oss kraftig. Dersom mål om null netto utslipp fra skog- og arealbrukssektoren skal nås (Rapport M-2493, 2023), må framtidig arealbruk prioriteres til de formålene som har den største samfunnsnytteten.
- **Utbedre og utnytte eksisterende kraft- og nettanlegg mest mulig effektivt.** Energisparing og effektivisering, sammen med utnytting av spillvarme fra industrien, opprusting og optimalisering av eksisterende kraftanlegg, samt produksjon av fornybar energi i grå areal på naturens premisser, kan redusere behovet for nedbygging av inngrepsfrie og areal og naturområder med urørt preg.
- **Etablering av fornybar energiproduksjon som bakkemonterte solkraftanlegg og vindkraft på land må fortrinnsvis skje på grå areal.** Som et førende prinsipp må norsk energipolitikk ha minst mulig miljøbelastning og naturnedbygging per produserte kilowattime.
- **Nasjonal kartlegging av grå areal:** Det må settes i gang et nasjonalt arbeid for å definere og kartlegge grå areal, det vil si allerede nedbygde eller forringede områder som for eksempel grustak, nedlagte industritomter og lignende. Formålet er å vurdere potensialet for restaurering eller arealutnyttelse til ulike formål, slik som for eksempel kraftproduksjon.
- **Styrke innsigelsesinstituttet:** Regionale myndigheter må gis et klarere mandat til å fremme innsigelse der det foreslås utbygging i verdifulle natur- og friluftslivsområder.
- **Krav om planvask:** Det bør innføres en bestemmelse i plan- og bygningsloven om at eldre reguleringsplaner ikke kan videreføres ved rullering av kommuneplanens arealdel, uten at det foretas en ny vurdering av planens virkninger for klima- og naturhensyn.
- **Styrket regional planlegging:** Det er behov for en styrket regional planlegging og å gjøre regionale arealplaner rettslig bindende.
- **Krav om arealregnskap og arealnøytralitet:** Det må innføres krav om areal- og naturregnskap i alle kommuner og at kommunene fastsetter etterprøvbare mål som bidrar til arealnøytralitet.
- **Uavhengig konsekvensutredninger:** For å hindre at konsekvensutredninger påvirkes av utbyggeres ønsker og sikre legitimitet til beslutninger om utbygging, bør båndet mellom utreder og utbygger brytes og ansvarlig forvaltningsorgan være bestiller av

konsekvensutredninger for planer og tiltak.

- **Innføring av naturavgift** slik som foreslått av flere offentlige utvalg. Det er et stort dilemma at det ofte er enklere og rimeligere å bygge ned natur framfor å fortette eller bygge om innenfor allerede bebygde områder. Dette forsterkes av at det i dag er gratis for den enkelte utbygger å bygge ned og ødelegge natur, til tross for at ødeleggelsen av natur innebærer et stort tap for samfunnet.
- **Revidering av metode for samfunnsøkonomiske analyser.** Det er et dilemma at samfunnets kostnader knyttet til tap av natur i liten grad gjenspeiles i samfunnsøkonomiske analyser som legges til grunn for beslutninger. Innføring av naturavgift vil kunne avbøte på dette, og gi bedre beslutningsgrunnlag.
- **Et planregelverk som sikrer tverrsektoriell arealforvaltning både til lands og til havs.** Med økt press på havarealene er det viktig med utvikling av plansystemet til å også omfatte havarealene, slik som klimautvalget 2050 også har påpekt.

6. Hva trenger kommuner, næringsliv og andre av kunnskap og virkemidler for å ivareta naturen bedre i denne regionen?

Kommunestrukturen vår med mange små kommuner sammen med svake regionale styringsverktøy er en utfordring med tanke på å stanse tap av natur. Det er behov for at arealbruk ses på tvers av kommunegrenser. Det er et dilemma at kommuner som stiller krav til arealeffektivitet og lokalisering blir tapende part, ved at næringsliv heller velger å etablere seg i nabokommuner som ikke stiller krav og styrer arealbruken. For å bøte på dette trengs:

- Bindende regionale arealplaner
- Krav om arealregnskap og mål om arealnøytralitet i alle norske kommuner.
- Tilskuddsordninger eller belønningssystem til kommuner som tar grep gjennom vedtak om arealnøytralitet, planvask etc.
- Ordninger som gjør det mer attraktivt for næringsliv å gjenbruke eksisterende bygninger, infrastruktur og allerede etablerte næringsstomter, framfor å bygge i urørt natur. Aktuelle virkemidler som kan bidra til dette er naturavgift og ulike tilskuddsordninger for gjenbruk av bygg og for transformasjon/omgjøring av allerede bebygde arealer.
- Midler i statsbudsjettet til å styrke planressurser og klima- og naturkompetansen i kommunene.

7. Hvilke andre grep enn vern kan vi ta for å sikre langsiktig beskyttelse og bevaring av viktige naturområder (jf. mål 3 i naturavtalen)?

- Revisjon av naturmangfoldloven. Fastsette strengere kriterier for å kunne vedta arealendringer som har negativ virkning på prioriterte arter og utvalgte naturtyper
- Styrke naturens rettsvern i annen viktig arealovgivning, slik som plan- og bygningsloven, skogbrukslovgiving og energilovgivning.
- Vedta nasjonale skranker mot inngrep i særskilt verdifull natur, slik som; verneområder, store sammenhengende områder med urørt preg, viktige friluftslivsområder, truede og nasjonalt verdifulle naturtyper og utvalgte kulturlandskap, leveområder eller trekkområder for ansvarsarter og truede eller prioriterte arter, karbonrik natur som myr mm.

- Styrke INON-områders status i arealforvaltningen.
- Styrke kartlegging av og statusen til viktige friluftslivsområder i beslutningsprosesser knyttet til arealbuk.
- Sikre at beslutninger blir fattet på et godt kunnskapsgrunnlag gjennom blant annet å sette av midler til kartlegging av hittil skrint kartlagt natur – som marin natur og arktisk natur.

8. Med utgangspunkt i 2050-utvalgets hovedanbefalinger, hva bør klimameldingen prioritere å følge opp, sett fra ditt ståsted?

- I større grad ta i bruk juridiske virkemidler både når det gjelder å redusere klimagassutslipp og arealbruk
- Tydeligere og mer bindende nasjonale rammer for arealbruken
- Prinsippet om å "unngå - flytte – forbedre" når det gjelder utslipp
- Sterkere virkemidler for energieffektivisering

Avslutningsvis vil vi understreke viktigheten av at arbeidet med handlingsplanene for naturmangfold klimagassutslipp gjøres tverrsektorielt. For å lykkes i arbeidet er det avgjørende at alle sektorer og forvaltningsnivåer bidrar til et betydelig løft.

Vi viser for øvrig til tidligere innspill gitt til klima- og miljødepartementet 12. mai 2023 og til klimautvalget 29. september 2022.

Vi håper innspillene våre kommer til nytte og ønsker lykke til med arbeidet.

Med vennlig hilsen

Dag Terje Klarp Solvang
Generalsekretær

Maylinn Stomperud
Fagsjef naturforvaltning

Elektronisk godkjent underskrift